

AES's,
Tuljaram Chaturchand College Of Arts, Science & Commerce, Baramati.
(AUTONOMOUS)
T.Y.B.A. (G-3)(Semester-V) 2020-21
Title of Paper: Economic Development and Planning-I
Paper code: ECOGEN3501
Question Bank

प्रश्न 1. बहुपर्यायी प्रश्न.

1. _____ च्या जागतिक विकास अहवालात नमूद केल्या प्रमाणे विकास हे मनुष्य जाती पुढील सर्वात महत्त्वाचे आव्हान आहे.

- A. 1990
- B. 1991
- C. 1992
- D. 2003

2. 'एखाद्या देशाचा झालेला आर्थिक विकास किंवा होत असणारा आर्थिक विकास मोजण्यासाठी ज्या घटकांचा वापर केला जातो त्यांना आर्थिक विकासाचे _____ असे म्हणतात.'

- A. मोजमाप
- B. सिद्धांत
- C. निर्देशक
- D. पर्याय

3. आधुनिक आर्थिक वृद्धीचा प्रारंभ ढोबळमानाने _____ च्या सुमारास झाला आहे.

- A. 1990
- B. 1890
- C. 1770
- D. 1970

4. प्रा. शुम्पिटर यांनी 1911 मध्ये प्रकाशित केलेल्या कोणत्या आपल्या या ग्रंथात आर्थिक विकास आणि आर्थिक वृद्धी या दोन संकल्पनांमधील फरक स्पष्ट केला आहे?

- A. The General Theory of Employment, Money and Interest.
- B. Theory of Economic Development
- C. Theory of Economic Growth
- D. Wealth of Nation

5. अल्पविकसित देशात आर्थिक विकासासाठी _____ च्या मार्गदर्शन / निर्देशनाची आवश्यकता असते.

- A. सरकार
- B. नागरिक
- C. मध्यवर्ती बँक
- D. विकसीत देश

6. खालीलपैकी कोणता शब्द मुख्यतः श्रीमंत / विकसित देशातील राष्ट्रीय उत्पादनाच्या पातळीत आणखी वाढ घडवून आणण्यासाठी संबंधित आहे?

- A. आर्थिक विकास
- B. आर्थिक वृद्धी

- C. औद्योगिकीकरण
- D. नागरीकरण

7. आर्थिक विकास संकल्पनेचा संबंध कोणत्या बदलाशी आहे?

- A. संख्यात्मक बदल
- B. गुणात्मक बदल
- C. संख्यात्मक व गुणात्मक बदल
- D. वरीलपैकी नाही

8. जागतिक अर्थव्यवस्थेचे स्थूल चित्र विचारात घेतल्यास असे स्पष्ट होते की, एकूण लोकसंख्येपैकी जवळपास _____ % लोकसंख्या अल्प व मध्यम उत्पन्न असलेल्या देशात आहे.

- A. 70
- B. 80
- C. 84
- D. 88

9. 2003 च्या आकडेवारीनुसार ज्या देशांचे दरडोई उत्पन्न _____ डॉलर्स किंवा त्यापेक्षा कमी आहे त्यांचा समावेश अल्प उत्पन्न देश या गटात केलेला आहे.

- A. 500
- B. 675
- C. 765
- D. 810

10. 2003 च्या आकडेवारीनुसार ज्या देशांचे दरडोई उत्पन्न _____ डॉलर्स किंवा त्यापेक्षा जास्त आहे अशा देशांचा समावेश उच्च उत्पन्न देशांच्या गटात करण्यात येते.

- A. 9386
- B. 7385
- C. 10347
- D. 3957

11. खालीलपैकी विकसनशील / अल्पविकासीत देशांची लोकसंख्याविषयक वैशिष्ट्ये कोणते आहे?

- A. दरडोई उत्पन्न कमी
- B. बेकरीचे मोठे प्रमाण
- C. दारिद्र्याचे दुष्टचक्र
- D. सरासरी आयुर्मान कमी

12. विकसनशील देशात निरक्षरता, रूढी, अंधश्रद्धा आणि अज्ञान इत्यादी कारणांमुळे लोकसंख्या वाढीचा वेग _____ असतो.

- A. अधिक
- B. कमी
- C. स्थिर
- D. अस्थिर

13. दर हजारी लोकसंख्येमागे जेवढे लोक जन्माला येतात त्या प्रमाणाला _____ असे म्हणतात.

- A. लोकसंख्या वाढीचा दर
- B. मृत्युदर
- C. जन्मदर

D. लोकसंख्या घटीचा दर

14. दर हजारी लोकसंख्येमागे जेवढे लोक मृत्यू पावतात त्या प्रमाणाला _____ असे म्हणतात.

- A. लोकसंख्या वाढीचा दर
- B. मृत्युदर
- C. जन्मदर
- D. लोकसंख्या घटीचा दर

15. सामान्यपणे कोणत्या वयोगटातील लोकसंख्या उत्पादक लोकसंख्या समजली जाते?

- A. 0 वर्ष ते 14 वर्ष
- B. 15 वर्ष ते 60 वर्ष
- C. 15 वर्ष ते 65 वर्ष
- D. 60 वर्ष ते 80 वर्ष

16. खालीलपैकी कोणत्या कारणांमुळे विकसनशील देशात सरासरी आयुर्मान कमी असल्याचे आढळून येते?

- A. चौरस आहार न मिळणे
- B. दारिद्र्य व उपासमार
- C. आरोग्यविषयक सुविधांचा अभाव व दुष्काळ
- D. वरीलपैकी सर्व

17. साधारणतः _____ वय असणाऱ्या कामगारांना बाल कामगार असे म्हणतात.

- A. 10 वर्षांपेक्षा कमी
- B. 14 वर्षांपेक्षा कमी
- C. 18 वर्षांपेक्षा कमी
- D. 21 वर्षांपेक्षा कमी

18. विकसनशील देशातील लोकांमध्ये पर्यावरणासंबंधी जाणीवजागृती निर्माण झालेली नसक्यामुळे ते स्वतःच्या फायद्यासाठी खालीलपैकी कोणते कृत्य करतात?

- A. जंगलतोड
- B. जंगले नष्ट करणे व वृक्षतोड
- C. पाण्याचा अतिरिक्त वापर व सांडपाणी / दूषित पाणी नदीमध्ये सोडणे
- D. वरील सर्व

19. विकसनशील देशात कोणत्या कारणांमुळे रोगराईचे प्रमाण अधिक असल्याचे निदर्शनास येते?

- A. प्रदूषण
- B. अतिरिक्त लोकसंख्या
- C. अस्वच्छ वातावरण व सांडपाण्याची अव्यवस्था
- D. वरीलपैकी सर्व

20. विकसनशील देशात प्रशासन व राज्यव्यवस्थेमध्ये मोठ्या प्रमाणात भ्रष्टाचार फोफावला आहे. त्यामुळे देशाच्या विकास मार्गात अडथळे येत आहेत.

- A. चूक
- B. बरोबर

21. दारिद्र्याच्या दुष्टचक्राच्या वैशिष्ट्यावरून असे स्पष्ट होते की, दारिद्र्याचे कारण आणि परिणाम स्वतः दारिद्र्यच असते.

- A. बरोबर
- B. चूक

22. विकसनशील देशात राष्ट्रीय उत्पन्न वाटणीत फार मोठी _____ असते.

- A. समानता
- B. विषमता
- C. न्यायपूर्णता
- D. एकरूपता

23. जेव्हा एखाद्या राष्ट्रातील जन्मदर हा मृत्युदरापेक्षा सातत्याने खूप जास्त असतो तेव्हा त्या स्थितीला _____ असे म्हणतात.

- A. लोकसंख्या विस्फोट
- B. लोकसंख्या वृद्धी
- C. लोकसंख्या घट
- D. लोकसंख्या घनता

24. खालीलपैकी लोकसंख्या विस्फोटाचे परिणाम कोणते आहेत?

- A. राहणीमानाचा दर्जा खालावतो
- B. बेरोजगारी
- C. भांडवलाची टंचाई
- D. सामाजिक सेवांचा दर्जा खालावतो
- E. वरील सर्व

1.

25. कोणत्या वयोगटातील लोकसंख्येला अनुत्पादक लोकसंख्या समजले जाते?

- A. 10 वर्षांपेक्षा जास्त व 14 वर्षांपेक्षा कमी
- B. 15 वर्षांपेक्षा कमी व 60 वर्षांपेक्षा जास्त
- C. 60 वर्षांपेक्षा जास्त व 80 वर्षांपेक्षा कमी
- D. वरीलपैकी नाही

26. अल्पविकसित देशाच्या विकासातील प्रशासकीय अडथळे कोणते आहेत?

- A. लालफितीचा कारभार
- B. भ्रष्टाचार
- C. प्रतिकूल कडक निर्बंध
- D. वरील सर्व

27. आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी, जागतिक बँक यासारख्या संस्थांच्या वाढत्या हस्तक्षेपामुळे व भांडवल पुरवठ्याच्या अटींमुळे विकसनशील राष्ट्रांचे आर्थिक स्वातंत्र्य धोक्यात येऊन विकास प्रक्रियेत अडथळा निर्माण होतो.

- A. बरोबर
- B. चूक

28. अर्थशास्त्राचे जनक अँडम स्मिथ यांनी _____ मध्ये सुप्रसिद्ध ग्रंथ 'वेल्थ ऑफ नेशन' (Wealth of Nation) प्रकाशित केला.

- A. 1881
- B. 1776
- C. 1857
- D. 1947

29. रिकार्डोचे आर्थिक विकासाचे प्रमुख घटक कोणते आहेत?

- A. भांडवलदार
- B. जमीनदार
- C. श्रमिक
- D. वरील सर्व

30. _____ च्यामते आर्थिक विकासाचा संबंध संपत्तीच्या वाढीची असल्यामुळे संपत्तीत वाढ झाली म्हणजे आर्थिक विकास घडून आला आहे असे मानावे.

- A. रिकार्डोचे
- B. माल्थस
- C. अँडम स्मिथ
- D. कार्ल मार्क्स

31. कार्ल मार्क्स यांचा सुप्रसिद्ध ग्रंथ कोणता?

- A. रोजगाराचा सामान्य सिद्धांत
- B. वेल्थ ऑफ नेशन
- C. शेतकऱ्यांचा आसूड
- D. दास कॅपिटल

32. कार्ल मार्क्स यांनी सुप्रसिद्ध ग्रंथ दास कॅपिटल चा पहिला खंड कधी प्रसिद्ध केला?

- A. 1776 मध्ये
- B. 1867 मध्ये
- C. 1936 मध्ये
- D. 1881 मध्ये

प्रश्न 2. एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

1. आर्थिक विकासाची व्याख्या सांगा.
2. आर्थिक वृद्धी म्हणजे काय?
3. आर्थिक विकासाचे कोणतेही दोन निर्देशक सांगा.
4. आर्थिक वृद्धी चे कोणतेही दोन निर्देशक सांगा.
5. विकसित देश म्हणजे काय?
6. विकसनशील देशाची व्याख्या द्या.
7. अल्पविकसित देशाची व्याख्या सांगा.
8. अल्पविकसित देशाची कोणतेही दोन आर्थिक वैशिष्ट्ये सांगा.
9. अल्पविकसित देशाची कोणतीही दोन लोकसंख्याविषयक वैशिष्ट्ये सांगा.
10. अल्पविकसित देशाची कोणतीही दोन तंत्रज्ञानविषयक वैशिष्ट्ये सांगा.
11. अल्पविकसित देशाची कोणतीही दोन सामाजिक व सांस्कृतिक वैशिष्ट्ये सांगा.
12. दारिद्र्याचे दुष्टचक्र म्हणजे काय?

13. दारिद्र्याची संकल्पना सांगा.
14. निरपेक्ष दारिद्र्याची व्याख्या द्या.
15. सापेक्ष दारिद्र्य म्हणजे काय?
16. दारिद्र्याच्या दुष्टचक्राची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
17. दारिद्र्याची कोणतीही दोन कारणे सांगा.
18. लोकसंख्या विस्फोट / प्रस्फोट म्हणजे काय?
19. जन्मदर म्हणजे काय?
20. मृत्युदर म्हणजे काय?
21. अतिरिक्त लोकसंख्या म्हणजे काय?
22. लोकसंख्या वाढीची कोणतीही दोन कारणे सांगा.
23. बेरोजगारी म्हणजे काय?
24. शेतीच्या प्रतिहेक्टरी उत्पादकतेची व्याख्या सांगा.
25. शेतीचे तुकडीकरण म्हणजे काय?
26. प्रदर्शन परिणाम म्हणजे काय?
27. तुटीचा अर्थभरणा म्हणजे काय?
28. अडम स्मिथ यांची आर्थिक विकासाची व्याख्या द्या.
29. उत्पादन फलन म्हणजे काय?
30. निर्हस्तक्षेप धोरणाचा अर्थ सांगा?
31. स्थितिशील अर्थव्यवस्था म्हणजे काय?
32. रिकार्डोची आर्थिक विकासाची व्याख्या सांगा.
33. माल्थसची परिणामकारक मागणीची संकल्पना स्पष्ट करा.
34. शुम्पिटरच्या नवप्रवर्तन या संकल्पनेचा अर्थ स्पष्ट करा.
35. नवप्रवर्तनाचे दोन मार्ग सांगा.
36. शुम्पिटरने नवप्रवर्तक कोणाला म्हटले आहे?

प्रश्न 3. टिपा लिहा.

1. आर्थिक विकासाचे निर्देशक.
2. आर्थिक वृद्धीचे निर्देशक.
3. आर्थिक विकास व आर्थिक वृद्धी यातील फरक.
4. अल्पविकसित देशाची आर्थिक वैशिष्ट्ये.
5. अल्पविकसित देशाची लोकसंख्या विषयक वैशिष्ट्ये.
6. अल्पविकसित देशाची सामाजिक व सांस्कृतिक वैशिष्ट्ये.
7. अल्पविकसित देशाची तंत्रज्ञान विषयक वैशिष्ट्ये.
8. दारिद्र्याचे दुष्टचक्र.
9. दारिद्र्याच्या दुष्टचक्राची वैशिष्ट्ये.
10. दारिद्र्याच्या दुष्टचक्राची कारणे.
11. लोकसंख्या विस्फोट आणि आर्थिक विकास.
12. शेतीची उत्पादकता - संकल्पना.
13. शेतीच्या अल्पउत्पादकतेची कारणे.

14. भांडवल निर्मितीचे महत्व.
15. भांडवल निर्मितीचा दर कमी असण्याची कारणे.
16. प्रगत तंत्रज्ञान वापरातील प्रमुख अडथळे.
17. आर्थिक विकासाच्या प्रक्रियेतील राजकीय व प्रशासकीय अडथळे.
18. आर्थिक विकासाच्या सनातनवादी सिद्धांताची संकल्पना .
19. श्रमविभागणी.
20. स्थितिशील अर्थव्यवस्था.
21. रिकार्डोचा आर्थिक विकासाचा सिद्धांत.
22. रिकार्डोच्या आर्थिक विकासाच्या सिद्धांताचे टिकात्मक परिक्षण.
23. माल्थसचा आर्थिक विकासाचा सिद्धांत.
24. शुम्पिटरचा आर्थिक विकासाचा सिद्धांत नवप्रवर्तन का चे कार्य जुपिटर चा आर्थिक विकासाचा सिद्धांत व अल्पविकसित देश शम पीटरच्या आर्थिक विकास सिद्धांताचे मूल्यमापन

प्रश्न 4. लघुत्तरी प्रश्न.

1. आर्थिक विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा.
2. आर्थिक विकासाचे निर्देशक घटक स्पष्ट करा.
3. आर्थिक वृद्धीची संकल्पना स्पष्ट करा.
4. आर्थिक वृद्धीचे निर्देशक घटक स्पष्ट करा.
5. आर्थिक विकास व आर्थिक वृद्धी यातील फरक स्पष्ट करा.
6. जागतिक बँकेच्या वर्गवारीनुसार देशांचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
7. जगातील देशांच्या वर्गवारी विषयीचा परंपरागत व आधुनिक दृष्टिकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.
8. अल्पविकसित देशाची आर्थिक वैशिष्ट्ये थोडक्यात सांगा.
9. अल्पविकसित देशातील लोकसंख्येची संख्यात्मक वैशिष्ट्ये थोडक्यात सांगा.
10. अल्पविकसित देशातील लोकसंख्येच्या गुणात्मक वैशिष्ट्यांचा आढावा घ्या.
11. अल्पविकसित देशाची सामाजिक व सांस्कृतिक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
12. दारिद्र्याच्या दुष्टचक्राची संकल्पना व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
13. मागणीच्या बाजूने दारिद्र्याचे दुष्टचक्र स्पष्ट करा.
14. पुरवठ्याच्या बाजूने दारिद्र्याचे दुष्टचक्र स्पष्ट करा.
15. लोकसंख्या विस्फोटाची कारणे स्पष्ट करा.
16. लोकसंख्या विस्फोटाचे परिणाम स्पष्ट करा.
17. शेतीची उत्पादकता कमी असण्याच्या कारणांचा थोडक्यात आढावा घ्या.
18. भांडवल टंचाईची प्रमुख कारणे सांगा.
19. आर्थिक विकासाच्या प्रक्रियेतील भांडवल निर्मितीचे महत्व स्पष्ट करा.
20. श्रमप्रधान उत्पादन तंत्राचे गुण-दोष सांगा.
21. प्रदर्शन परिणामाचे आर्थिक विकासातील महत्त्व स्पष्ट करा.
22. आर्थिक विकासातील राजकीय अडथळे स्पष्ट करा.
23. आर्थिक विकासातील सामाजिक व सांस्कृतिक अडथळे स्पष्ट करा.
24. जातीव्यवस्थेचे आर्थिक विकासावर होणारे परिणाम सांगा.

25. प्रगत तंत्रज्ञान वापरातील प्रमुख अडथळे स्पष्ट करा.
26. अँडम स्मिथचे उत्पादन फलनासंबंधी विचार सांगा.
27. अँडम स्मिथने स्पष्ट केलेली विकासाची प्रक्रिया थोडक्यात सांगा.
28. अँडम स्मिथ यांचे निर्हस्तक्षेपाचे धोरण स्पष्ट करा.
29. रिकार्डोने सांगितलेले आर्थिक विकासाचे प्रमुख घटक सांगा.
30. रिकार्डोच्या आर्थिक विकास प्रक्रियेचे थोडक्यात विवेचन करा.
31. रिकार्डोच्या प्रतिमानातील भांडवल संचयाची संकल्पना स्पष्ट करा.
32. रिकार्डोच्या आर्थिक विकास सिद्धांताच्या मर्यादा सांगा.
33. माल्थसने सांगितलेल्या परिणामकारक मागणीचे आर्थिक विकासातील महत्त्व स्पष्ट करा.
34. माल्थसच्या विकास प्रतिमानातील प्रमुख शिफारसीची चर्चा करा.
35. माल्थसच्या विकास सिद्धांताचे टिकात्मक परिक्षण करा.
36. शुम्पीटर यांची नवप्रवर्तकाची संकल्पना स्पष्ट करा.
37. शुम्पीटर यांची भांडवलशाहीच्या विनाशाची कारणे सांगा.

प्रश्न 5. दिर्घोत्तरी प्रश्न.

1. आर्थिक विकास संकल्पनेचे सविस्तर विवेचन करा.
2. आर्थिक वृद्धी व आर्थिक विकास यांच्यातील फरक सविस्तर स्पष्ट करा.
3. आर्थिक विकास म्हणजे काय? आर्थिक विकासाच्या मापनाचे निकष / निर्देशक स्पष्ट करा.
4. आर्थिक वृद्धीचे प्रमुख निर्देशक सविस्तर स्पष्ट करा.
5. अल्पविकसित देशाची प्रमुख वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
6. अल्पविकसित देशाची आर्थिक व लोकसंख्याविषयक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
7. अल्पविकसित देशाची सामाजिक, सांस्कृतिक व तांत्रिक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
8. अल्पविकसित देशातील आर्थिक विकासात येणाऱ्या आर्थिक व आर्थिकेतर अडथळ्यांचा थोडक्यात आढावा घ्या.
9. दारिद्र्याचे दुष्टचक्र ही संकल्पना स्पष्ट करा. अल्पविकसित देशातील दारिद्र्याचे दुष्टचक्र हा अडथळा सविस्तर स्पष्ट करा.
10. लोकसंख्या विस्फोट म्हणजे काय? लोकसंख्या विस्फोटाचे आर्थिक विकासावर होणारे परिणाम सविस्तर स्पष्ट करा.
11. विकसनशील देशातील शेतीच्या अल्प उत्पादकतेची प्रमुख कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.
13. आर्थिक विकास प्रक्रियेत भांडवल निर्मितीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
14. आर्थिक विकासात असणाऱ्या सामाजिक, सांस्कृतिक, राजकीय व प्रशासकीय अडथळ्यांचा थोडक्यात आढावा घ्या.
15. आर्थिक विकास प्रक्रियेत असलेले परकीय अडथळे सविस्तर स्पष्ट करा.
16. अँडम स्मिथ यांचा आर्थिक विकासाचा सिद्धांत स्पष्ट करून सिद्धांताचे टिकात्मक परिक्षण करा.
17. रिकार्डोच्या आर्थिक विकास सिद्धांतातील प्रमुख घटक सांगून त्याचे टिकात्मक परिक्षण करा.
18. थॉमस माल्थस यांच्या आर्थिक विकास सिद्धांताचे टिकात्मक परिक्षण करा.
19. नवोपक्रमामुळे अर्थव्यवस्थेत तेजी व मंदी कशी उद्भवते याचे सविस्तर विश्लेषण करा.
20. शुम्पीटरचा आर्थिक विकासाचा सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.

21. शुम्पीटरच्या आर्थिक विकास सिद्धांताचे टिकात्मक परिक्षण करा.

*****
*****